

Skrzypek, Józef

"Prasa niemiecka w Polsce
1918-1939", Tadeusz Kowalak,
Warszawa 1971 : [recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 11/3, 447-448

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

I

Tadeusz Kowalak, *Prasa niemiecka w Polsce 1918—1939*, Warszawa 1971, ss. 415.

Do niezbyt obfitej literatury fachowej omawiającej historię prasy mniejszości narodowych w Polsce przybyła nowa pozycja. Jest to obszerna rozprawa dra hab. T. Kowalaka, która niewątpliwie zainteresuje nie tylko historyków prasy, ale także tych wszystkich, którym problematyka polsko-niemiecka w przeszłości nie jest obca.

Na wstępie trzeba podkreślić, że książka jest warta uważnego przeczytania. Opracowana została sumiennie i wnikliwie. Sądy i wnioski Auctora, wyważone dokładną analizą, cechujące się obiektywizmem i rzeczową oceną, oparte zostały na pełnej podstawie źródłowej; tam gdzie jej brak, wysuwana hipoteza zawiera elementy ostrożności.

Bazę źródłową, która stanowi cały materiał dowodowy rozprawy Kowalaka, są w pierwszym rzędzie archiwalia proveniencji zarówno polskiej, jak i niemieckiej; te ostatnie ze względu na temat mają znaczenie fundamentalne. Roczniki prasy niemieckiej wychodzącej w Polsce w omawianym okresie, a także przesyłane do Polski z terenu Rzeszy stanowią dobre uzupełnienie archiwaliów. Literaturę przedmiotu wykorzystał Autor chyba w komplecie, z tym że jest ona niemal w całości obcojęzyczna.

Celem pracy było, jak to ujął Autor w przedmowie, nie tylko przedstawienie całokształtu zagadnień związanych z historią prasy niemieckiej wychodzącej w Polsce w okresie międzywojennym od strony formalnej. Interesowały go przede wszystkim problemy, kto dysponował tą prasą w sensie materialnym oraz kto i w jakim kierunku ją inspirował. Inaczej mówiąc, Autor postanowił dotrzeć do źródeł finansowania badanej prasy i jej kręgów inspiratorskich.

Cel swój Autor osiągnął poprzez wieloletnią, żmudną i wnikliwą kwerendę ogromnego materiału i jego dokładną analizę. Odpowiedź zapisana jest na kartkach książki.

Praca dzieli się na trzy części, przy czym jej część pierwszą można uważać za obszerny wstęp do dwu następnych, które stanowią istotny trzon właściwego tematu. Chronologicznie część druga zamyka się datami

1918—1933, zaś trzecia obejmuje okres od chwili dojścia do władzy Adolfa Hitlera — 1933, aż do wybuchu wojny polsko-niemieckiej we wrześniu 1939 r.

Wszystkie trzy części dzielą się na rozdziały, których jest łącznie 22 z końcowym podsumowaniem. Omawia w nich Autor poszczególne zagadnienia, tak jak pojawiały się one w toku jego badań, ukazując coraz to nowe problemy.

Skorowidz nazw geograficznych i nazwisk, zestawienie bibliograficzne oraz bardzo cenne, instruktywne tabele statystyczne zamykają omawianą pracę.

W ramach krótkiego przeglądu nie sposób, oczywiście, choćby dotknąć wszystkich zagadnień poruszonych w pracy. Jednakże spośród bogactwa zawartej w niej problematyki niewątpliwie najbardziej interesujące są te zagadnienia, które dotyczą działalności ośrodków istniejących na terenie Rzeszy, którym powierzona była opieka nad prasą niemiecką poza jej granicami. Sprawom tym poświęcił Autor rozdziały 5 i 6, ujawniając udokumentowane fakty z działalności organizacji „Konkordia”. Drugim pasjonującym zagadnieniem była niewątpliwie rola i wpływ prasy niemieckiej przedhitlerowskiej i hitlerowskiej na mniejszość niemiecką w Polsce. Temu zagadnieniu poświęcił Autor rozdział 22, charakteryzując te wpływy i ich zasięg.

Sumując wyniki swoich badań, Autor pisze: „W czerwcu 1939 r. co siódmy zamieszkały w Polsce członek mniejszości niemieckiej należał do organizacji politycznej wyznającej ideologię narodowo-socjalistyczną, a tylko co sto dwudziesty siódmy — do organizacji antyhitlerowskiej” (s. 364). Ale jego drugi wniosek jest niemniej charakterystyczny; brzmi on: „Rozważając dzieje prasy niemieckiej w Polsce, usiłowałem wydobyć i uwypuklić te wszystkie momenty, które wskazywały, że mniejszość niemiecka w Polsce, mimo wielkiego i zorganizowanego nacisku, nie przeszła w całości na pozycje narodowego socjalizmu”.

Kończąc swoje uwagi o cennej pracy T. Kowalaka, chciałbym podkreślić, że śledząc dzieje prasy niemieckiej w Polsce, stwierdzić należy, iż prasa ta stanowiła w swej treści istotny element składowy planu podboju Polski, przygotowywanego zaraz po zakończeniu pierwszej wojny światowej aż do napadu na Polskę w 1939 r., więc także i z tego względu omawiana praca zasługuje na baczną uwagę.

Józef Skrzypek